

Inleiding

Nicolette Hoekmeijer
Vertalersgeluktournee 2016

de Vertalers
geluktournee

Dames en heren, welkom op alweer deze zesde jaargang van de Vertalersgeluktournee.

De Vertalers**geluk**tournee – ik hoor sommige mensen denken: Huh? Vertalers? Dat zijn toch van die bleke types die op een stoffig zolderkamertje voor heel weinig geld heel hard zitten te werken???

Hoezo zijn die gelukkig?

Dat hopen wij u vanavond duidelijk te maken.

Ik ben Nicolette Hoekmeijer, literair vertaler en samen met Andrea Kluitmann en Hanneke Marttin een van de organisatoren van de Vertalersgeluktournee, die mogelijk wordt gemaakt door het Nederlands Letterenfonds en het Lira Fonds, en vanavond natuurlijk ook door boekhandel Van Pampus. Waarvoor onze grote dank. Tijdens de tournee zijn in steeds wisselende samenstellingen vertalers te horen die zijn genomineerd voor de Europese Literatuurprijs.

Goed, terug naar het geluk. Hoewel geluk voor een groot deel ongrijpbaar is, zijn er in ons geval toch wel enkele concrete redenen. In de eerste plaats hebben wij een ongekende vrijheid: wij kunnen ons werk doen waar en wanneer we maar willen, soms ook nog met wie, en – om het cliché maar weer eens van stal te halen – we mogen ook nog eens zelf weten of we dat al dan niet in onze *pyjama* doen.

Maar wat misschien nog wel belangrijker is dan die vrijheid is het feit dat wij werken met *taal* – en **taal** kan ons gelukkig maken. U zult vast allemaal weleens zijn getroffen door een prachtige zin in een mooie roman. Ons overkomt dat heel vaak en ook op een heel basaal niveau. Zo vertelde een collega me eens dat zij heel vrolijk was geworden van het wikipedialemma over de **ui**, en wel vanwege de kop: Ui (plant).

Ui (plant)

De naam **ui** (*Allium cepa*, ook wel **ajuin** of **juin** genoemd in Zuid-Nederland en Vlaanderen, en **siepel** in Noord-Nederland) wordt meestal gebruikt voor *Allium cepa*, ook de tuinui genoemd. Het is een plant uit de **lookfamilie**, *Alliaceae*. Het is een **groente**.

Uien hebben een sterke smaak en geur, die verminderen bij verhitting. Ze hebben in het algemeen een papierachtig buitenste vel over een gelaagde kern. Ze worden wereldwijd gebruikt in de keuken en bestaan in allerlei vormen en kleuren.

Taxonomische indeling

Rijk: *Plantae*, planten
Stam: *Embryophyta*, landplanten
Klasse: *Spermatopsida*, zaadplanten
Clade: *bedektzadigen*
Clade: *eenzaadlobbigen*
Orde: *Asparagales*
Familie: *Alliaceae*, Lookfamilie
Geslacht: *Allium*, look

soort

Allium cepa

Dit zal misschien niet op iedereen dezelfde uitwerking hebben, en dat is dan dat ongrijpbare aspect van geluk. Hoe dan ook, voor wie zo in elkaar zit, is er weinig mooier dan de hele dag puzzelen met taal en betekenis. En het mooie van ons werk is dat dit niet ophoudt wanneer we de computer uitzetten. Ik liep ooit met een scheepsbouwer door Lemmer, en hij vertelde me dat hij zo gelukkig werd van de aanblik van een dwarsgetuigd zeilschip.

Ook daarbij kan ik me van alles voorstellen, maar hoe vaak zie je zo'n schip? Ons geluk is dat vrijwel alles taal is, of een talige uiting heeft, en dat wij dus op vrijwel ieder moment, en van vrijwel alles, gelukkig kunnen worden.

Daar komt nog iets bij: Terwijl afgelopen winter veel mensen dag in dag uit de elementen moesten trotseren om naar hun werk te gaan,

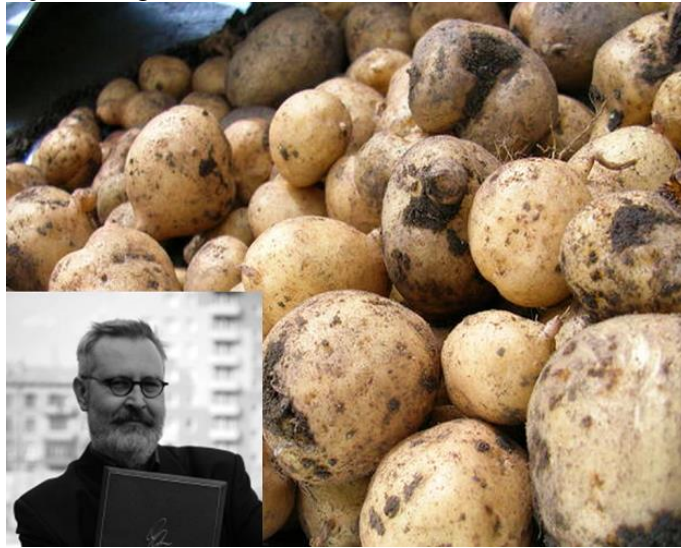

zaten wij lekker droog en lieten ons meevoeren naar onder meer Estische vlakten, Italiaanse pleinen, Finse bakkers en Russische kolchozen.

Want dat is het mooie van literatuur: het neemt de lezer mee naar een andere wereld.

Nou gunt u ons vast dat we zulk leuk werk hebben, maar misschien denkt u ook: wat heb ik daarmee te maken?

Om dat uit te leggen wil ik even een klein gedachtenexperiment doen. Stelt u zich eens een wereld voor zonder literair vertalers. U hoort over de nieuwste roman van de Russische schrijver Oleg Pavlov.

U heeft begrepen dat die over aardappels gaat en daar bent u toevallig gek op. U koopt het boek. Dan wordt duidelijk dat u geen Russisch kan. U laat het er niet bij zitten en gaat op Russische les. Een jaar later blijkt de roman inderdaad over aardappels te gaan, maar veel meer krijgt u er niet van mee. U bent echter een man of vrouw van deze tijd en besluit dus maar de rug van het boek te snijden, het door de scanner te halen en Google Translate erop los te laten. Ik weet niet of u dat weleens heeft gedaan? Met een literaire tekst? Er is soms echt geen touw aan vast te knopen. Gelukkig heeft u een nicht die een tijd ambassadeur in Moskou is geweest en u vraagt haar het boek te vertalen. Na twee jaar ploeteren geeft ze u het resultaat. Ontroerd gaat u met haar vertaling op de bank zitten. En inderdaad, het gaat onmiskenbaar over aardappels. Maar toch weet de roman u niet echt te boeien. De tekst schuurt, wringt.

Uw nicht heeft het allemaal bijzonder getrouw vertaald, maar is niet in staat geweest de omzetting te maken van de ene taal en cultuur naar een andere taal en cultuur. Dit zult u wellicht allemaal weleens hebben meegemaakt: een vertaling waar je de brontekst doorheen leest. Vergelijk het met door een vies raam naar buiten kijken. U bent zich er voortdurend storend van bewust dat er iets tussen u en de tekst in staat.

Zolang de gebeurtenissen maar spectaculair genoeg zijn vergeet u de viezigheid misschien, maar zodra het iets verstillender wordt, of iets meer verinnerlijkt, ziet u vooral vegen, strepen, en vuil, voelt u de tekst haperen. Met vervreemding tot gevolg.

Hoog tijd om naar de boekwinkel te gaan en uw lot in handen te leggen van een professioneel literair vertaler.

Want dit is wat wij doen:

Net zo lang schaven en poetsen, en vooral ook met een kritische blik naar het resultaat kijken, totdat het raam brandschoon is, tot u het gevoel heeft dat u een op zichzelf staande tekst leest, tot u niet langer het hinderlijke gevoel heeft dat er iets, of iemand, tussen u en de tekst in staat. Dán hebben wij ons doel bereikt.

Tot slot: als kind was ik een geweldige hulp in het huishouden. Ik weet nog dat ik een keer had geholpen de ramen te lappen, en dat mijn vader zei: Wat heb je goed je best gedaan, ik zie het hele raam niet meer.

Dat vond ik destijds een heel spannend idee, dat je door heel goed je best te doen iets onzichtbaar kon maken. Ik glom van trots, en die opmerking is me altijd bijgebleven. Pas veel later ben ik gaan begrijpen waarom.

Dan wil ik nu graag het woord geven Sophie Kuiper, Jesse Niemeijer en Hanneke van der Heijden. Tussen de sprekers door krijgt u animatiefilmpje te zien van Marga van den Heuvel, en u zult deelnemen aan een vertaalexperiment van Vertaalkriebels, het collectief van jonge vertalers. We sluiten de avond af met een rondetafelgesprek o.l.v. Gina van den Berg.